

1

28 / 1980

Slovenský národopis

Na obálke: Str. 1. Kolárovice. Osada pod Pančavou. Okr. Žilina. Foto R. Piontek 1974
Str. 4. Veľké Rovné — lazy. Okr. Žilina. Foto R. Piontek 1974

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Viera Gašparíková

REDAKČNÁ RADA
Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová,
Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera
Nosáľová, Adam Pranda, Antonín Robek

1

28/1980

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

VEDA

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online
sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV
(v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné
zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

CHOTÁRNE SÍDLA V ČESKOSLOVENSKÝCH KARPATOCH

Úvodom (S. Švecová)	4
Pavel Horváth: Historický prehľad vzniku a rozvoja chotárnych sídiel v slovenskej časti Karpát	8
Ján Podolák: Sezónne sídla pastierov a chovateľov dobytky na Slovensku	18
Soňa Švecová: Význam komasácie pre vývoj lazového osídlenia v Honte	35
Michal Lukniš: Kopaničiarske osídlenie v Gemeri	41
Jiří Langer: Stavební forma sezónních a stálých sídel v Karpatech z hlediska historického a sociálního	51
Václav Frolec: „Kolibarská“ sídla ve východní části Balkánského polostrova	64
Alena Plessingerová-Josef Vařeka: Vztah mezi formou rodiny a obydlením	69
Ján Botík: Dvojrezidenčnosť ako dôsledok lazového osídlenia	78
Jan Souček: Kopaničářská kolonizace na Moravě v okolí Starého Hrozenkova	84
Pavel Popelka: Vliv sociální komunity na volbu partnerů v prostředí Moravských Kopanic a vesnice Strání	93
Josef Kandert: Vinařské domky a sklepy v Sebechlebech	100

MATERIÁLY

Viera Gašparíková: Počiatky záujmu o ľudové humoristické podania na Slovensku	110
---	-----

EAS — POKUSNÉ KOMENTÁRE

Ema Drábiková: Strediská zeleninárstva a obchod s ich produktmi	129
---	-----

DISKUSIA-GLOSÝ

Soňa Kovačevičová: Medzinárodná oponentúra Projektovej dokumentácie a Makety Etnografického atlasu Slovenska	147
--	-----

ROZHLADY

Jubileum PhDr. Sone Švecovej, CSc. (Ján Botík)	152
Pri významnom medzníku života PhDr. Viery Urbancovej, CSc. (Ema Drábiková)	155
Interdisciplinárna konferencia Dieťa a socialistická spoločnosť (Viera Pilátová)	158
Agricultura Carpatica II. (Peter Slavkovský)	159
Výstava národopisných fotografií v Slo-	

venskom národnom múzeu v Martine (Ester Plicková)	161
Jubilejný etnomuzikologický seminár (Juliana Kováčová)	163
Výstava výšiviek, krojov a keramiky v Čataji (Jarmila Paličková-Pátková)	166
Pracovný seminár o ľudovej výšivke (Olga Danglová)	168
RECENZIE A REFERÁTY	
Gemer. Národopisné štúdie 3. (Viera Urbancová)	170
Sovremennost i folklor. Folklor i folkloristika 4. (Soňa Burlasová)	172
Sociologičeskije aspekty izučeniya muzykal'nogo folklora (Eva Krekovičová)	173
Narodna tvorčisť ta etnohrafija (Mikuláš Nevrlý)	175
Bernd Schöne: Kultur und Lebensweise Lausitzer Bandweber (Jarmila Pátková)	178
M. Pokropek: Atlas sztuki ludowej i folkloru w Polsce (Adam Pranda)	179
Folklorismus Bulletin (Zora Vanovičová)	181
Ján Olejník: Ľud pod Tatrami (Viera Gašparíková)	182
Russkie narodnyje zagadki (Zuza Profantová)	183
Správa o odmenených štúdiách v Slovenskom národopise	184

СОДЕРЖАНИЕ

ХОТАРНЫЕ ПОСЕЛЕНИЯ В ЧЕХОСЛОВАЦКИХ КАРПАТАХ

Введение (С. Швецова)	4
Павел Хорват: Исторический очерк возникновения и развития хотарных поселений в словацкой части Карпат	8
Ян Подолак: Сезонные поселения пастухов и животноводов в Словакии	18
Соня Швецова: Значение передела земли для развития горных поселений в Гонте	35
Михаил Лукниш: Копаничарские поселения в Гемери	41
Юрий Лангер: Строительные формы сезонных и постоянных поселений в Карпатах с исторического и социального аспекта	51
Вацлав Фролец: «Колибарска» поселения в восточной части Балканского полуострова	64
Алена Плессингера — Иосиф	

Варжека: Связь между формой семьи и местом жительства	69
Ян Ботик: Двойная резиденция как результат горного заселения	78
Ян Соучек: Хуторская («копаничарска») колонизация на Мораве в районе Старого Грозенкова	84
Павел Попелка: Влияние социальной общности на выбор партнера в районе Моравских Копаниц и села Страни	93
Иосиф Кандерт: Винные домики и погреба в Себехлебах	100
МАТЕРИАЛЫ	
Вера Гашпарикова: Зарождение интереса к народным юмористическим рассказам в Словакии	110
ЭАС — ОПЫТНЫЕ КОММЕНТАРИИ	
Эма Драбикова: Центры овощеводства и торговля с их продуктами	129
ДИСКУССИЯ	
София Ковачевичова: Международная опонентура Проекта документации и Макеты «Этнографического атласа Словакии»	147
ОБЗОРЫ	
Юбилей доктора Софи Швецовој канд. наук (Ян Ботик)	152
При важной вехи жизни доктора Веры Урбанцовој канд. наук (Эма Драбикова)	155
Интердисциплинарная конференция Ребенок и социалистическое общество (Вера Пилатова)	158
Агрикультура карпатика II. (Петер Славковский)	159
Выставка этнографической фотографии в Словацком национальном музее в Мартине (Эстер Плицкова)	161
Юбилейный этномузыкологический семинар (Юлиана Ковачова)	163
Выставка вышивок, народных одежд и керамики в Чатайи (Ярмила Паличкова-Паткова)	166
Рабочий семинар о народной вышивке (Ольга Данглова)	168
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	

INHALT

RODEACKERSIEDLUNGEN IN DEN TSCHECHOSLOWAKISCHEN KARPATEN	
Einleitung (S. Švecová)	4
Pavel Horváth: Historische Übersicht über die Entstehung und Entwicklung der Feldmarkwohnsitze im slowakischen Teil der Karpaten	8
Ján Podolák: Saisonwohnsitze der Hirten und Viehzüchter in der Slowakei	18
Soňa Švecová: Die Bedeutung der Kommassation für die Entwicklung der Rodeackerbesiedlung im Hont-Gebiet	35
Michal Lukniš: Die Rodeackersiedlungen im Gemer-Gebiet	41
Jiří Langer: Die Bauform der Saison- und Dauerwohnsitzen in den Karpaten vom historischen und sozialen Blickpunkt aus betrachtet	51
Václav Frolec: Rodeackersiedlungen im östlichen Teil der Balkanhalbinsel	64
Alena Plessingerová — Josef Vařeka: Die Beziehung zwischen der Familienform und dem Wohnsitz	69
Ján Botík: Die Doppelwohnsitze als Folge der Rodeackerkolonisation	78
Jan Souček: Rodeackerkolonisation in der Umgebung der Gemeinde Starý Hrozenkov in Mähren	84
Pavel Popelka: Der Einfluss der sozialen Kommunität auf die Partnerwahl in den mährischen Rodeackersiedlungen und in der Gemeinde Strání	93
Josef Kander: Winzerhäuser und -keller in der Gemeinde Sebechleby	100
MATERIALIEN	
Viera Gašparíková: Die Anfänge des Interesses für volkstümliche humoristische Erzählungen in der Slowakei	110
EAS — VERSUCHSKOMMENTARE	
Ema Drábiková: Zentren des Gemüsebaues in der Slowakei und der Handel mit ihren Erzeugnissen	129
DISKUSSION — GLOSSEN	
Soňa Kovačevičová: Die internationale Opponentur der Projektdokumentation und des Modelles des Ethnographischen Atlases der Slowakei	147
RUNDSCHAU	
BUCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	

DVOJREZIDENČNOSŤ AKO DÔSLEDOK LAZOVÉHO OSÍDLENIA

JÁN BOTÍK

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Keď sme pred štrnástimi rokmi zhromažďovali materiál k problematike rodinného života v oblasti Krupinskej planiny, za hĺbkovú sondu tohto výskumu sme si zvolili obec Hrušov, teraz v okrese Veľký Krtíš. Už pri získavaní prvých informácií o tejto obci nebolo možné prehliadnuť zaujímavý fakt, že je výrazný nepomer medzi počtom domácností a počtom domových čísiel. V Hrušove totiž v roku 1964 na 262 domácností pripadlo až 410 očíslovaných obydľí. V priebehu ďalšieho výskumu sa ukázalo, že príčiny tejto disproporcie treba hľadať v lazovom osídlení Hrušova, v dôsledku ktorého vznikol v tejto obci zvláštny systém dvojrezidenčných domácností, a to s jedným sídlom v dedine a s druhým na laze. Za takýchto okolností potom skutočnosť, že počet očíslovaných obydľí sa približoval k dvojnásobku počtu domácností, bola spôsobená praxou číslovania budov, pri ktorej rezidenčné jednotky v dedine a na lazoch, patriace tej istej rodine, dostali každá iné číslo. Hoci náš výskum v Hrušove nebol v tom čase zameraný špeciálne na problematiku lazového osídlenia, podarilo sa nám zozbierať množstvo informácií, na základe ktorých možno načrtnúť najpodstatnejšie znaky vzniku,

vývoja a spôsobu fungovania tohto javu. Využívame túto príležitosť na zhrnutie najzávažnejších zistení.

Pri skúmaní počiatkov a okolností vzniku lazového osídlenia v Hrušove sme sa obmedzili iba na údaje informátorov, najmä tých najstarších. V ich pamäti, aj keď iba ojedinele a pomerne v nejasných kontúrach, existovala aj tradícia, že „polia, kde sú teraz niektoré lazy, si z lesov vyčistili“ (Bernát Stacho, nar. 1890). Oveľa častejšie sa však vyskytovali výroky, podľa ktorých približne v rokoch 1906—1914 boli v Hrušove rozparcelované viaceré veľkostatky, medzi nimi tzv. Husárova pustatina, majetok Ostrihomskej kapituly i niekoľko židovských majetkov. „Kým sa nepokupovali tieto majetky, ľudia žili v dedine, až potom sa to rozprchlo po lazoch“ (Limbor Mihálik, nar. 1887). Niektorí však tvrdili, že už pred parceláciou uvedených veľkostatkov bolo v Hrušove zopár lazov (Štefan Červenák, nar. 1879). Keďže v týchto informáciách je evidentná značná časová neurčitosť a aj faktografická rozpornosť, meritórne stanovisko k otázke počiatkov a okolností vzniku lazového osídlenia bude možné zaujať až po konfrontácii týchto údajov s ďalšími, historicky smerodatnejšími prameňmi.

Túto otázku preto uzatvárame iba hypoteticky, a to predpokladom, že proces lazového osídľovania v Hrušove spadá do obdobia druhej polovice 19. a začiatku 20. storočia, takže ho možno zaradiť k historicky najmladšej vrstve tohto javu v rámci jeho celoslovenského vývinu.

Genéza lazového osídlenia v Hrušove, v porovnaní s okolnosťami vzniku a vývoja tohto javu v iných oblastiach Slovenska, vyznačuje sa niektorými zvláštnosťami. Za najpozoruhodnejšiu z nich možno označiť skutočnosť, že v tejto lokalite sa sťahovanie na lazy nedotýka iba tej časti dedinskej populácie, ktorá nachádza na lazoch hospodársko-existenčné a rezidenčné východisko v dôsledku rodinného a majetkového delenia, ako to poznáme z niektorých iných kopaničiarsko-lazových oblastí Slovenska. V Hrušove proces presúvania hospodársko-výrobnej činnosti, a v súvislosti s tým aj vznik hospodárskych usadlostí na lazoch, obsiahol celé dedinské spoločenstvo, presnejšie, všetkých jeho majetných príslušníkov. Na lazy sa nestahovali iba rodiny bezzemkov. Jednotlivé rodiny si po vybudovaní laznických usadlostí naďalej ponechali vo vlastníctve a užívaní aj pôvodné usadlosti v dedine. V dôsledku týchto okolností vývoja lazového osídlenia vzniká teda v Hrušove systém dvojrezidenčnosti tunajšieho obyvateľstva.

Vznik lazového osídlenia a po ňom nasledujúci proces utvárania a fungovania systému dvojrezidenčnosti prejavili sa v Hrušove aj na celom rade zvláštností stavebného vývoja tunajších obydľí ako aj na niektorých osobitostiach organizácie bývania a spôsobu života hrušovského obyvateľstva. Vo svojom príspevku ďalšiu pozornosť sústreďujeme predovšetkým na rozbor tohto okruhu problémov.

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia, teda v období procesu lazového osídľovania v Hrušove, formy obydľí v jadre dediny, predovšetkým z hľadiska ich

dispozičného a funkčného riešenia, korešpondovali typologicky i časovo s vývinom na prevažnej časti slovenského územia. To znamená, že v tomto období sa v dispozícii hrušovských obydľí v dedine vyskytoval pitvor s čiernou kuchynou, jedna až dve izby po jeho stranách, komora, maštal a stodola, všetky priestory radené za sebou a spravidla aj pod spoločnou strechou. Ďalší vývoj hrušovského obydľia bol poznačený okolnosťami, ktoré bezprostredne súvisia so vznikom a postupujúcim rozvojom lazového osídlenia.

Z výpovedí viacerých informátorov vyplýva, že na vznikajúcich lazoch budovali najprv iba primitívne ohrady pre dobytok a rovnako primitívne príbytky pre ľudí, nazývané *gulha*. Boli to jednopriestorové a sčasti aj pod úroveň terénu zapustené obydľia, nad ktorými bola postavená strecha z drúckov a žrdí, prikrytá slamou alebo haluzím a zahádzaná zemou. Slúžili hlavne na spánok, odkladanie potravín a úkryt pred dažďom. Varievali na ohni rozloženom pred týmto obydľím, v hrncoch postavených na trojnožkách alebo iba na kameňoch.

Takéto objekty mali iba provizórny charakter. Po prvopočiatočnom období, ktoré trvalo 1—3 roky, začali sa na lazoch budovať objekty na trvalejšie a celoročné používanie. Laznické obydľia trvalého charakteru sa stavali odzadu. To znamená, že najprv postavili maštal a stodolu, nazývané *staja* a *tok*. Obytná časť sa vybudovala ako posledná. Len málokedy sa vybudovali všetky obytné priestory naraz. Spravidla postavili najprv iba komoru, ktorá sa začas využívala na bývanie a neskôr k nej pristavili pitvor s izbou. Neboli zriedkavé ani prípady, keď obytná časť laznických usadlostí pozostávala len z izby, alebo len z kuchyne, ktoré boli umiestnené hneď vedľa hospodárskych priestorov. Proces postupnej výstavby celej laznickej usadlosti trval 6—12, niekedy aj viac rokov.

V súvislosti so zakladaním laznických

usadlosti trvalého charakteru zasluhuje si zmienku návrat k drevu ako stavebnému materiálu. Kým v jadre dediny sa už v polovici 19. storočia pri stavbách obydlí i hospodárskych budov začal namiesto dreva používať kameň, prevažná časť novovznikajúcich stavebných objektov, aj tých, ktoré vznikali na začiatku nášho storočia, bola zrubená.

Zvláštnosti staviteľského vývoja sa výrazne prejavili aj v dispozičnom a funkčnom riešení lazničných obydlí. V porovnaní s formami, ku ktorým dospel vývoj obydli v jadre dediny, evidentná je predovšetkým tendencia redukcie priestorov a upúšťania od typologicky ustálených dispozičných riešení. Na ilustráciu tohto konštatovania môžeme uviesť, že v roku 1964 zo 73 skúmaných lazničných usadlostí vyskytli sa iba dva domy s dvoma izbami, teda s prednou i zadnou izbou. V 17 prípadoch chýbala v obydlí komora, v 9 prípadoch chýbala kuchyňa alebo pitvor s čiernou kuchyňou, v 7 prípadoch sa v lazničných obydliach nevyskytovala izba. Okrem toho z týchto neúplných dispozičných foriem navyše v jednom prípade chýbala kuchyňa aj komora, v dvoch prípadoch chýbala izba aj kuchyňa a v troch prípadoch sa nevyskytovala izba, kuchyňa ani komora. Poznamenávame, že vo všetkých skúmaných lazničných usadlostiach boli zastúpené základné hospodárske priestory, maštal, stodola, chliev, ovčinec.

Na základe toho, čo sme doteraz uviedli, možno konštatovať, že proces vzniku lazničných usadlostí v Hrušove charakterizuje etapovitosť výstavby a postupný prechod od provizórnosti k štandardnosti. Tieto skutočnosti sa bezprostredne odrážajú na organizácii bývania. V počiatočnom štádiu, keď objekty lazničkej usadlosti mali zväčša provizórny charakter, pobyt na laze sa obmedzoval iba na letné obdobie. Po skončení jesenných prác sa ľudia i s dobytkom presťahovali z lazov do dediny.

Po vybudovaní hospodárskych objektov na lazoch ľudia cez leto prespávali v stodolách a na povalách. Na zimu sa vracali do dediny, dobytok však zostával na lazoch, kam ho muži denne chodievali opatrovať a podľa potreby tam v maštaliach aj prespávali. Keď mali na lazoch vybudované aj obytné priestory, alebo aspoň niektorý z nich, zostávali tam už aj celý rok. Cez leto celá rodina, v zime zväčša iba muži alebo mladšie manželské páry. Ostatní, najmä starší muži, ženy a deti prezimovávali v dedine. Postupne sa však ťažisko života rodiny aj v zimnom období presúvalo z dediny na lazy. Pobyt v dedine sa obmedzoval už iba na niektoré situácie a iba na niektorých členov rodiny. Najčastejšie si ho vynucovala školopovinnosť detí, o ktoré sa tu starala stará matka. Ostatné ženy odchádzali z lazov na dlhší čas iba pri tkaní plátna, na ktoré bolo v dedinskom dome viac priestoru. V čase výskumu a v období zhruba dvoch desaťročí pred ním pobyt lazníkov v dedine sa obmedzoval už iba na dni sviatkov a inokedy len na čas, ktorý bol potrebný na obrobenie viníc a kopísk, rozložených blízko jadra dediny, alebo na vybavenie úradných povinností, nákup potravín, návštevu lekára, pri účasti na pohreboch, svadbách a pod. Tieto príležitosti si však nevyžadovali v dedine pobyt dlhší ako 1—2 dni, takže zriedkakedy tu aj prespávali.

V počiatočných etapách vývinu lazničných usadlostí sa vždy niektorý zo starších členov rodiny aspoň časť dňa zdržoval v dedine aj v letnom období. Jeho prítomnosť si tu vynucovalo kŕmenie, ranné vyháňanie a večerné zatváranie sviň a oviec počas letného pasenia v spoločných stádach. Postupne, ako sa ťažisko života rodiny presúvalo na lazy, zanikol tento spôsob pasenia a s ním aj dôvod pobytu v dedine.

Na lepšie pochopenie situácií, v ktorých hrušovské rodiny časť roka, najmä v zime, žili v dvoch domácnostiach na

laze i v dedine, poznamenávame, že v tejto dedine sa nielen na prelome 19. a 20. storočia, ale ešte aj v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch vyskytoval veľký počet rozšírených rodín. V roku 1964 asi 40 % hrušovských rodín malo trojgeneračné a štvorgeneračné zloženie. Pri prechodnom riešení organizácie bývania v dvoch domácnostiach sa spravidla uplatňovala zásada, že manželský pár mladšej generácie sa zdržoval na laze a manželský pár staršej generácie zasa v dedine. Im pripadlo v tomto období aj vedenie týchto domácností. V prípadoch majetnejších rodín, rodín s rozvetveným zložením alebo v prípadoch vykonávania funkcie v obecnej správe, rodičovský manželský pár sa trvale zdržoval iba v dedinskej domácnosti. Na laznícku usadlosť prichádzali iba v čase najnaliehavejších poľnohospodárskych prác.

Proces lazového osídľovania a s ním späté presúvanie hospodársko-výrobnej činnosti i života hrušovských rodín z dediny na lazy, prejavoval sa v postupnom zužovaní pôvodných funkcií hrušovských obydľí, ktoré sa nachádzali v jadre dediny. Týmito skutočnosťami bol poznačený aj ich ďalší vývin. Keďže sa z nich úplne vytratili základné hospodárske funkcie, stratili opodstatnenie aj priestory, v ktorých sa realizovali. V roku 1964 zo 73 skúmaných rodín, ktoré vlastnili aj laznícke usadlosti, sa ani v jednom prípade v ich dedinských obydliach nevyskytovala stodola. Iba v 6 prípadoch bola zaznamenaná v týchto obydliach maštaľ, avšak ani v jednom prípade už nespĺňala svojmu pôvodnému účelu. Rozbor dispozičného riešenia týchto obydľí ukázal, že v 19 prípadoch pozostávali z izby, kuchyne a komory, v 21 prípadoch len z izby a kuchyne a v 10 prípadoch iba z izby. V porovnaní so situáciou na začiatku storočia stav zo šesťdesiatych rokov prezrádza výraznú tendenciu zmenšovania počtu priestorov obydľí v jadre dediny. Súvisí to jednak

so spomínanou stratou hospodárskych funkcií týchto domov, ale predovšetkým s rodinným a majetkovým delením. Pri všeobecne uplatňovanej zvyklosti reálnej deľby majetku, v staršom období medzi všetkých mužských, v posledných desaťročiach aj medzi všetkých ženských potomkov, bol predmetom takejto deľby v Hrušove aj dom v dedine. Pokiaľ to situácia umožňovala, riešilo sa to tak, že jednému pripadla obytná časť, druhému hospodárska časť, ktorá sa adaptovala na bývanie. Pri deľbe v ďalších generáciách, keď už takáto možnosť nebola, podielníci si rozdelili rodičovský dom v dedine podľa jednotlivých priestorov. Keďže v týchto domoch neboli všetky priestory rovnako veľké, vyskytli sa aj prípady, že sa dĺžka budovy vydela počtom dedičov, staré priečky sa zlikvidovali a namiesto nich sa postavili nové, čím vznikli rovnocenné podiely. V praxi bola situácia, pochopiteľne, oveľa variabilnejšia. Keď sa naskytla možnosť kúpy výhodnejšieho domu, keď sa rozhodli postaviť si nový dom atď., podielníci si svoje častky vymieňali či odpredávali, najmä ak okrem muža zdedila časť domu v dedine aj žena. Ani tieto prípady však nič nemenia na skutočnosti, že vo vývine obydľí v jadre dediny sa prejavovala všeobecná tendencia rozrušovania pôvodných typologických znakov týchto domov a vytvárania modifikovaných foriem s novým funkčným usporiadením. Z vyššie uvedených poznámok o spôsobe využívania rezidenčných jednotiek v jadre dediny vyplynulo, že zhruba v posledných dvoch desaťročiach sa pravidelnejšie využívali predovšetkým vo sviatočné dni, čo sa spájalo s návštevou kostola, a bolo zároveň aj príležitosťou na udržiavanie kontaktov a na komunikáciu s príbuzenstvom, susedmi, priateľmi i ostatnými príslušníkmi dedinského spoločenstva. V dedinskom dome mali uložené sviatočné šaty a zdržali sa v ňom do nedeľného predvečera, pri dlhšie trvajúcich sviat-

koch niekedy až do druhého dňa. V poslednom období sa už v dedinských domoch nevarievalo. Jedlo, už uvarené, si prinášali so sebou z lazov. Je preto pochopiteľné, že k takémuto spôsobu využívania dedinských obydlií postačil aj dom s jedinou miestnosťou.

Je potrebné zmieniť sa ešte o tom, že v roku 1964 spomedzi 73 skúmaných rodín sa vyskytlo 17 prípadov, ktoré vlastnil iba laznícku usadlosť a v dedine nemali žiadne budovy. Išlo zväčša o prípady rodín, ktorým žili ešte rodičia, takže dom v dedine nebol ešte rozdelený, alebo keď obydlie v dedine už nebolo možné ďalej deliť, takže pripadol iba jednému z dedičov. V týchto prípadoch využívali príslušné rodiny pri návšteve

dediny obydlia rodičov či súrodencov, alebo si v dedine u niekoho prenajali jednu miestnosť. V troch prípadoch nemali laznícke rodiny v dedine k dispozícii žiadny objekt a vysvetľovali to malou vzdialenosťou ich lazov od dediny.

Záverom možno konštatovať, že zistenia o procese vzniku a fungovaní lazového osídlenia v Hrušove poukazujú jednak na viaceré univerzálne črty, ale aj na niektoré špecifické zvláštnosti tohto javu v rámci celoslovenského vývinu. Jedna i druhá stránka týchto zistení prispieva k vytvoreniu súhrnného obrazu o mnohotvárnosti foriem a o všeobecných zákonitostiach spôsobu života v systéme chotárných sídiel na Slovensku.

ДВОЙНАЯ РЕЗИДЕНЦИЯ КАК РЕЗУЛЬТАТ ГОРНЫХ ПОСЕЛЕНИЙ

Резюме

Статья рассматривает причины возникновения и развития специфической системы двойной резиденции, а это осуществлено на основе полевых исследований в селе Грушов, район Вельки Кртиш.

В конце 19 и начале 20 века всё население данной местности начинает на своих участках земли строить помещения, которые вначале используют сезонно, только в летний период, а позже постоянно в течение всего года. При этом и в дальнейшем имеют в собственности и используют свои дома в селе.

Исходя из содержательных исследовательских образцов, автор разбирает, как возникла и действовала система двойной резиденции, как она проявилась на осо-

бенностях диспозиционного и функционирующего развития местного места жительства и на особенностях организации проживания местных семей. Открывает, что в результате постепенной утраты экономических и социальных функций проживания в деревне и его перемещение за ее пределы происходит возникновение нетипичных домовых форм и многие особенности в способе их использования.

Открытия к которым автор пришёл вносят свою лепту в создание обобщенной картины о многообразии форм и о некоторых всеобщих закономерностях образа жизни, опосредованных возникновением и существованием хотарных поселений в Словакии.

Zusammenfassung

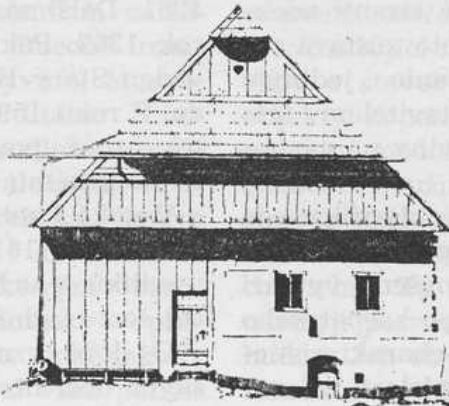
Der Autor analysiert auf Grund von Ergebnissen seiner Feldforschung in der Gemeinde Hrušov, Kreis Velký Krtíš, die Umstände der Entstehung und Entwicklung einer besonderen Form der doppelten Wohnsitze.

Am Ende des 19. und zu Beginn des 20. Jahrhunderts begannen die Einwohner dieser Gemeinde auf ihren Grundstücken außerhalb der Ortschaft neue Behausungen und Wirtschaftsobjekte zu erbauen, die sie zuerst nur im Sommer, später aber dauernd, das ganze Jahr über, bewohnten. Daneben besitzen und bewohnen sie auch weiterhin ihre Anwesen in der Gemeinde.

Von umfangreichem Forschungsmaterial ausgehend untersucht der Verfasser, wie sich die Entstehung und Existenz der doppelten Wohnsitze in der Disposition und Funktion der dortigen Behausungen

sowie in der Organisation des Wohnens der Familien in Hrušov bemerkbar macht. Er stellt fest, daß sich infolge des allmählichen Verlustes der ökonomischen und sozialen Funktion des Wohnsitzes im Dorf und durch das Verschieben dieser Funktionen auf die Behausung in der Feldmark atypische Hausformen entwickelt haben und daß sich in der Art der Benützung der Feldmarkwohnsitze mehrere Besonderheiten äußern.

Die Feststellungen des Autors tragen dazu bei, ein umfassendes Bild von der Vielgestaltigkeit der Formen, aber auch von einigen allgemein gültigen Gesetzmäßigkeiten in der Lebensweise der hiesigen Bevölkerung zu entwerfen, die durch die Entstehung und Existenz der Feldmarkwohnsitze bedingt sind.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 28, 1980, číslo 1

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
PhDr. BOŽENA FILOVÁ, CSc.

Výkonná redaktorka
PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová,
CSc., Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan
Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda,
CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Výmer SÚTI č. 8/6.

Rozširuje Poštová novinová služba, objed-
návky vrátane do zahraničia a predplatné
prijíma PSN — Ústredná expedícia a do-
voz tlače, Gottwaldovo nám. 6/VII, 884 19
Bratislava. Možno objednať aj na každej
pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1980

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 28, 1980, № 1

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Вера
Гаšпарикова

Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 28, 1980 Nr. 1. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Viera Gašpariková

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 28, 1980, No. 1

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences.

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Viera Gašpariková

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19,
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 28, 1980, No. 1

Parait quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Viera Gašpariková

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

